

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी
योजनेतून समृद्धी लेबर बजेट २०२२-२३ वार्षिक
कृती आराखडा तयार करण्याचे नियोजनाबाबत.

महाराष्ट्र शासन

नियोजन विभाग (रोहयो)

शासन परिपत्रक क्रमांक :- मग्रारोहयो २०२१/प्र.क्र.८८/रोहयो-७

नविन प्रशासन भवन, १६ मजला,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक - : ०७ सप्टेंबर २०२१ ,

- वाचा:** १. महात्मा गांधी राष्ट्रीय रोजगार हमी योजना कायदा- २००५
२. महाराष्ट्र रोजगार हमी योजना कायदा- १९७७
३. महाराष्ट्र रोजगार हमी योजना कायदा- २०१४ (सुधारित)
४. शासन परिपत्रक क्रमांक :मग्रारोहयो- २०२० /प्र. क्र.२१/ रोहयो-७.
दि.०५ ऑगस्ट,२०२०.
५. शासन परिपत्रक क्रमांक :मग्रारोहयो- २०२० /प्र. क्र.२१/ रोहयो-७.
दि.०२ सप्टेंबर,२०२०.
६.शासन निर्णय क्रमांक: मग्रारो २०२१/प्र.क्र.२६/रोहयो-१०अ
दिनांक ३० मार्च, २०२१
७. शासन परिपत्रक क्रमांक :मग्रारोहयो- २०२१ /प्र. क्र.०५/ रोहयो-७.
दि.०४ ऑगस्ट,२०२१.
८. भारत सरकार -ग्रामीण विकास मंत्रालय/File N G३१०११/१/२०२२RE-V
(३७६९७३) Date. ०६ September, २०२१.

शासन परिपत्रक -

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना कायदा २००५ च्या उपकलम ६, सेक्शन १४ नुसार
जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक यांनी महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेचे लेबर बजेट तयार
करणे अपेक्षित आहे.

महाराष्ट्र राज्याने यावर्षीचे लेबर बजेट समृद्धी लेबर बजेट म्हणून तयार करण्यासाठी यापूर्वीच जिल्हा
व तालुका स्तरावर लेबर बजेट च्या अनुषंगाने प्रशिक्षण देण्यात आले आहे.

रोजगार हमी योजना विभागाने "मी समृद्ध तर गाव समृद्ध ,गाव समृद्ध तर पर्यायाने माझा महाराष्ट्र
समृद्ध" तत्व अंगिकारले असून ग्रामीण भागातील शेतकरी /शेतमजूर व अन्य सामान्य जनता त्यांचे
जीवनमान उंचावणे, गरिबी दूर करणे व शेतकरी/शेतमजूर कुटुंबीयांना लखपती करणे यासाठी अनेक नवे
बदल मागील काही काळात करण्यात आले आहेत .

विभागाने "शरद पवार ग्राम समृद्धी योजना" राज्यात लागू केली असून सदर योजनेमुळे ग्रामीण
भागातील युवकांना, मजुरांना व शेतकरी कुटुंबीयांना शेतीपूरक जोडधंदे करता येणार आहेत. याद्वारे गाव हा
केंद्रबिंदू लक्षात न घेता कुटुंब हा केंद्रबिंदू लक्षात घेण्यात येणार आहे. त्यामुळे ग्रामपंचायत, पंचायत समिती,

जिल्हा परिषद व राज्य शासनाच्या इतर सहभागी यंत्रणा यांची जबाबदारी मोठ्या प्रमाणावर वाढली आहे. जेणेकरून ग्रामीण भागातील गरजू, गरीब कुटुंबांना दारिद्र्यरेषेच्या वर आणून त्यांची गरिबी दूर करता येईल. यासाठी कुटुंब केंद्रबिंदू लक्षात घेवून नियोजन करणे अपेक्षित आहे.

यंत्रणांनी शिवार आणि गाव फेरी सूक्ष्म पातळीवर काढण्यात यावी जेणेकरून प्रत्येक कुटुंबांचा सहभाग निश्चित होईल व शिवारातील प्रत्येक शेताचा सहभाग सुनिश्चित होईल. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत इतर राज्यांचे निरीक्षण केले असता असे लक्षात येते की तेलंगणा, आंध्रप्रदेश या सारखी छोटी राज्ये महाराष्ट्र राज्याच्या किमान पाच पट लेबर बजेट निर्माण करतात व अधिकचा निधी दरवर्षी केंद्र शासनाकडून मिळवतात.

महाराष्ट्र हे रोजगार हमी योजनेचे जनक राज्य असल्यामुळे आपोआपच आपल्यावर नैतिक जबाबदारी पडते. ती अशी की राज्यात जास्तीत जास्त मनुष्यदिवस निर्माण व्हावेत जेणेकरून, ग्रामीण भागातील जनतेला रोजगार तर मिळेलच शिवाय या रोजगारातून मत्ता निर्माण होईल आणि ग्रामीण भागातील गरिबांचे जगणे सुखकर होऊन ते श्रीमंतीच्या वाटेवर पोहोचतील व लखपती होतील व राज्य व केंद्र स्तरावरील कायद्याचा उद्देश खऱ्या अर्थाने सफल होईल.

उपरोक्त सर्व बाबी व संदर्भ क्रमांक ८ मधील केंद्र शासनाने दिलेल्या सूचना लक्षात घेता. सोबत जोडलेल्या प्रपत्र-अ नुसार कालावधी निहाय करावयाच्या उपक्रमांची माहिती सोबत जोडली आहे. त्यानुसार सर्व जिल्ह्यांनी कार्यवाही करावी.

सदर आदेश तात्काळ अंमलात येतील.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२१०९०७१८२८३३३३१६ असा आहे. हे परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सोबत प्रपत्र-अ)

(विजयकुमार कलवले)

सहाय्यक संचालक, महाराष्ट्र शासन

प्रत :

१. मा.मंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव.
२. मा.राज्यमंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव.
३. मा. अपर मुख्य सचिव (रोहयो), यांचे स्वीय सहायक .
४. सर्व विभागीय आयुक्त.
५. आयुक्त, कृषी आयुक्तालय, पुणे.
६. आयुक्त, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना-महाराष्ट्र, नागपूर.
७. सर्व जिल्हाधिकारी.

८. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
९. सर्व उपायुक्त (रोहयो), विभागीय आयुक्त कार्यालये.
१०. संचालक (फलोत्पादन), कृषी आयुक्तालय, पुणे.
११. संचालक (मृद संधारण), कृषी आयुक्तालय, पुणे.
१२. मुख्य अभियंता (मृद व जलसंधारण) सर्व.
१३. सर्व जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी
१४. सर्व जिल्हा रेशीम अधिकारी.
१५. सर्व उपजिल्हाधिकारी (रोहयो).
१६. सर्व उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (नरेगा, ग्रामपंचायत).
१७. सर्व गटविकास अधिकारी, नरेगा.
१८. उपवनसंरक्षक (सर्व).
१९. उपसंचालक, सामाजिक वनीकरण (सर्व).
२०. वित्त विभाग (अर्थ-१६, व्यय-८).
२१. नियोजन विभाग (का.१४३४ व का.१४२४).
२२. निवड नस्ती, रोहयो - ७.

प्रपत्र-अ
आर्थिक वर्ष - २०२२-२०२३
समृद्धी लेबर बजेट नियोजन व वार्षिक कृती आराखडा तयार करण्याचे नियोजन

अ.क्र.	कार्यवाही चा तपशिल	जबाबदार अधिकारी	कार्यवाही पूर्ण करावयाचा दिनांक	बैठकीत चर्चा करावयाच्या मुद्द्यांची माहिती
१	<p>शिवार फेरी</p> <p>संबंधित गावातील सरपंच / ग्रामपंचायत प्रशासक, ग्रामसेवक, ग्राम रोजगार सेवक, कृषी सहाय्यक तलाठी व ग्रामस्तरावरील अन्य शासकीय अधिकारी कर्मचारी यांच्या उपस्थितीत शिवार फेरी काढण्यात यावी.</p> <p>शिवार फेरी दरम्यान covid-१९ अंतर्गत देण्यात आलेल्या नियमांचे व सूचनांचे तंतोतंत पालन करण्यात यावे.</p>	जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक तथा जिल्हाधिकारी व सह जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.	दिनांक .७ ते १४ सप्टेंबरपर्यंत २०२१	<p>१. मुख्य पाणलोट क्षेत्राचे निरीक्षण करणे.</p> <p>२. नदी, तलाव, धरण, पाझर इत्यादीतील गाव तलाव, गाळ काढण्याबाबत चे निरीक्षण</p> <p>३. माथा ते पायथा उपचार सी सी टी, एलबीएस, कंटूर बांध, शेततळे, कंपार्टमेंट बांध, ग्रेडेड कंटूर, विहीर पुनर्भरण, सिंचन विहीर, फळबाग लागवड, वृक्ष लागवड, बिहार पॅटर्न इत्यादींच्या अनुषंगाने शिवाराचे निरीक्षण करणे.</p>
२	<p>गाव/वाडी / तांडा फेरी</p> <p>गावात घेण्यात येणाऱ्या सामुदायिक कामासंदर्भात सरपंच, ग्रामपंचायत सदस्य, ग्रामसेवक , ग्राम रोजगार सेवक, तंटामुक्ती अध्यक्ष व गावातील अन्य मान्यवरांच्या उपस्थितीत covid-१९ संदर्भातील मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करून हि फेरी काढण्यात</p>	गट विकास अधिकारी पंचायत समिती व तहसीलदार व इतर क्षेत्रीय यंत्रणांचे तालुकास्तरीय अधिकारी.	दि. १५ सप्टेंबर ते २० सप्टेंबर २०२१	<p>१. गाव समृद्धीच्या दृष्टीने गावात सामुदायिक घ्यावयाचे कामे</p> <p>२. गाव समृद्धीच्या दृष्टीने अभिसरण अंतर्गत घ्यावयाची विविध २६२ कामांचे नियोजन (शासन निर्णय दिनांक ३० मार्च, २०२१)</p> <p>३. शोषखड्डा , शौचालय, घरकुल, बाजार ओटे, सार्वजनिक पाणीपुरवठा विहिरी, मुरमीकरण,</p>

	यावी (समृद्धी बजेटच्या अनुषंगाने कुटुंब आधारित आढावा लक्षात घ्यावा.)			<p>खडीकरण, सिमेंट रस्ते, इत्यादी अनुषंगाने गाव फेरी काढण्यात यावी.</p> <p>४. वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या निवडीच्या अनुषंगाने गावफेरीत बाबी समाविष्ट कराव्यात.</p>
३	ग्रामपंचायत स्तरावरील अधिकाऱ्यांची बैठक	सरपंच, ग्रामपंचायत प्रशासक, ग्रामसेवक, तलाठी, कृषी सहाय्यक, अंगणवाडी ताई, ग्रामपंचायत सदस्य संबंधित जिल्हा परिषद शाळेतील मुख्याध्यापक व उपशिक्षक इ.	दि. २१ सप्टेंबर ते २४ सप्टेंबर २०२१	<p>१. गाव पातळीवरील कामाचे मजुरी व कुशल प्रमाण ६०:४० असे राहणे साठी निर्णायक बाबी लक्षात घेणे</p> <p>उदाहरणार्थ, जसे की गावात सिमेंट रोड घ्यावयाचा झाल्यास त्याचे मजुरी: कुशल प्रमाण २८.७२ असे आहे त्याच बरोबर माथा ते पायथा उपचारातील मजुरी अधिक असणारे जसे की सीसी टी, डीप सी सी टी, लूज बोल्टर, गॅबियन, वृक्षलागवड (बिहार पॅटर्न) असे स्ट्रक्चर जोडीला घ्यावे जेणेकरून गाव स्तरावरील मजुरी व कुशल प्रमाण पाळले जाईल.</p> <p>२. टार्गेटेड लाभार्थ्यांच्या नोंदणी करणे.</p> <p>३. मजुरी न मिळण्यामुळे कामाच्या अभावी होणाऱ्या स्थलांतर कुटुंबाची यादी तयार करणे</p> <p>४. कामा अभावी स्थलांतरित होणाऱ्या कुटुंबातील विद्यार्थ्यांची वर्गनिहाय यादी वेगळ्याने तयार करणे</p>

				५. गाव पातळीवर सेल्फ वर कामे राहणे साठी उपाययोजना करणे.
४.	कुटुंब समृद्धीसाठी सर्वेक्षण	गट विकास अधिकारी पंचायत समिती व तहसीलदार. सरपंच, ग्रामपंचायत प्रशासक, ग्रामसेवक, तलाठी, कृषी सहाय्यक, अंगणवाडी ताई, ग्रामपंचायत सदस्य संबंधित जिल्हा परिषद शाळेतील मुख्याध्यापक व उपशिक्षक इ.	दि. २५ सप्टेंबर ते ३० सप्टेंबर २०२१	<p>कुटुंब आधारित समृद्धी बजेटची गाव फेरी निश्चित करावी यात प्रामुख्याने गरीब, गरजू शेतकरी शेतमजूर कुटुंबे लखपती कशी होतील याचे नियोजन करावे.</p> <p>समृद्ध कुटुंबाचे नियोजन करताना खालील बाबींची दक्षता घ्यावी.</p> <p>१. भूमिहीन शेतमजूर व मजुरीची किरकोळ कामे करणारी गरजू लोक यांना यंत्रणांनी स्वयंस्फूर्तीने रोजगार हमी योजनेच्या कामाबद्दल माहिती द्यावी व अशा लोकांना लखपती करण्यासाठी योजनेत सहभागी करून घ्यावे.</p> <p>२. शहरी भागातून परतलेल्या व्यक्ती,</p> <p>३. रोज शहरात जाऊन काम करणारे व covid-१९ च्या पार्श्वभूमीवर नवीन परिस्थितीत रोजगार गमावलेल्या व्यक्ती.</p> <p>४. स्थलांतर थांबवायचे आहे म्हणून उपलब्ध होणारे नवीन कामगार.</p> <p>५. दर आठवड्याला मजुरी मिळेल म्हणून रोहयोचे काम करण्यास तयार होणारे</p> <p>६. गावाची कामे लवकर पूर्ण करण्यास मदत करण्याच्या</p>

				<p>हेतूने काम करण्यास तयार होणारे लोकांचे सर्वेक्षण करणे.</p> <p>७. रु.२४८/- पेक्षा कमी मजुरी मिळवणा-या व्यक्ती</p> <p>८. आर्थिक परिस्थिती बदलून पुढे जाण्यासाठी धडपडणा-या व्यक्ती</p> <p>९. रोजगार हमी योजनेतून शेतीपुरक जोडधंदा/स्वतःचा व्यवसाय करू इच्छीणा-या व्यक्ती.</p>
५	ग्रामपंचायतीला प्रारूपयादी संदर्भात करावयाची कार्यवाही	सरपंच/ ग्रामविकास अधिकारी / सचिव, ग्रामपंचायत	दि. १ ऑक्टोबर २०२१	<p>वैयक्तिक लाभाची कामे देण्याकरिता घरोघरी जाऊन दिलेल्या प्रारूप यादी प्रमाणे सदर लाभार्थीकडे प्रस्तावित लाभ अस्तिवात आहे किंवा नाही याबाबत लाभार्थीसमक्ष खात्री करून नमुन्यात नोंदविणे.</p>
६	समृद्ध गावासाठी ग्रामसभा	मतदार यादीतील सर्व नागरिक व गाव पातळीवरील प्रशासकीय अधिकारी	दि.२ ऑक्टोबर २०२१	<p>महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत मागील वर्षात करण्यात आलेल्या कामाचा सर्वकष अहवाल ग्राम रोजगार सेवक ग्रामसेवक यांनी कामाच्या ग्रामसभेसमोर ठेवावा. तसेच रोजगार हमी योजने अंतर्गत घेण्यात येणाऱ्या अनुज्ञेय कामाची यादी ग्रामसभेसमोर ठेवावी .तसेच खालील चार बाबीवर प्रामुख्याने चर्चा करावी.</p> <p>१. अपूर्ण कामे</p> <p>२.सेल्फ वरील कामे</p>

				<p>३. जॉब कार्ड चे अद्ययावतीकरण</p> <p>४. नागरिक माहिती बोर्ड</p> <p>५. सोशल ऑडिट मधील मुद्दे</p> <p>६. घन कचरा व्यवस्थापना विषयी चे मुद्दे</p> <p>७. ग्राम स्वच्छते विषयी चे मुद्दे</p> <p>८. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अंतर्गत घेण्यात येणारी कामे जलशक्ति अभियाना अंतर्गत घेण्यात येणारी कामे</p> <p>यावर सर्वकष विचार करण्यात यावा सदर ग्रामसभा शासनाने ठरवून दिलेल्या covid-१९ च्या नियम पाळून घेण्यात यावी</p>
७.	सर्वेक्षणानंतर प्रारूप यादीवर आक्षेप नोंदविणे	सरपंच/ ग्रामविकास अधिकारी / सचिव, ग्रामपंचायत	दि. ५ ऑक्टोबर २०२१ पर्यंत	<p>सर्वेक्षणानंतर तयार होणा-या यादीवर हितसंबंधितांनी आक्षेप असल्यास ते ग्रामपंचायतीत</p> <p>(ग्रामविकास अधिकारी/सचिव, ग्रामपंचायत) नोंदविणे.</p>
८.	आक्षेपांचे खुलासासह अंतिम मान्यतेकरिता सादर करणे.	सरपंच/ग्रामविकास अधिकारी / सचिव, ग्रामपंचायत	दि. १५ ऑक्टोबर २०२१ पर्यंत	<p>प्राप्त झालेल्या आक्षेपांवर ग्रामविकास अधिकारी / सचिव, ग्रामपंचायत यांनी खुलासासह सहकार्यक्रम अधिकारी यांचाकडे सादर करणे.</p>
९.	SECC-२०११ प्रमाणे जेष्ठता यादी अंतिम करणे.	सहकार्यक्रम अधिकारी तथा गटविकास अधिकारी	दि. ३० ऑक्टोबर २०२१ पर्यंत	<p>ग्रामपंचायतकडून प्राप्त झालेल्या आक्षेप व त्याबाबत प्राप्त झालेले खुलासे लक्षात घेऊन यादी अंतिम करून</p>

				ग्रामपंचायतीला लाभार्थी निवड करण्याकरिता पाठविणे.
१०.	ग्रामपंचायत स्तरावरील लेबरबजेट निश्चित करून अंतिम करणे.	सरपंच / ग्रामसेवक / ग्रामरोजगारसेवक / राज्य यंत्रणांचे क्षेत्रीय अधिकारी / कर्मचारी	दि. १६ ऑक्टोबर ते ३० नोव्हेंबर २०२१	ग्रामसभांनी ग्रामपंचायत स्तरावरील वार्षिक कृति आराखडा २०२२-२०२३ ला मंजूरी देणे. (समृद्धी बजेट आराखडा)
११.	ग्रामपंचायत स्तरावरील नियोजन आराखड्या संकलन करून पंचायतसमितीकडे सादर करणे.	तहसिलदार/ गटविकास अधिकारी	दि.५ डिसेंबर २०२१	सर्व ग्रामपंचायतकडून प्राप्त प्रस्तावाचे संकलन करून छानणी करण्यात यावी, मान्यतेसाठी य पंचायतसमितीकडे सादर करण्यात यावा.
१२.	पंचायत समिती द्वारे तालुका स्तरावरील एकत्रित वार्षिक नियोजन आराखड्यास मंजूरी देणे व तो जिल्हा कार्यक्रम समन्वयकांकडे सादर करणे.	तहसिलदार/ गटविकास अधिकारी	दि.२० डिसेंबर २०२१ पर्यंत	पंचायत समितीद्वारे तालुकास्तरासाठी प्रस्तावित केलेल्या कामांचा समावेश करून लेबर बजेट व वार्षिक कृती आराखड्यास मंजूरी देण्यात यावी.
१३.	जिल्हा कार्यक्रम समन्वयकांद्वारे जिल्हा वार्षिक आराखडा व लेबर बजेट जिल्हा परिषदेकडे सादर करून मंजूरी घेणे.	जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक व सह जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक	दि.२० जानेवारी २०२२ पर्यंत	जिल्हा परिषदेद्वारे जिल्हा स्तरासाठी प्रस्तावित केलेल्या कामांचा समावेश करून लेबर बजेट व वार्षिक कृती आराखड्यास मंजूरी देण्यात यावी.
१४.	जिल्हा कार्यक्रम समन्वयकांनी जिल्हा वार्षिक आराखडा व लेबर बजेट मनरेगा आयुक्तालयाकडे सादर करणे.	जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक	दि.३१ जानेवारी २०२२ पर्यंत	सर्व आवश्यक बाबींची खात्री पटविल्याचे प्रमाणित करून प्रस्ताव मनरेगा आयुक्तालयाकडे सादर करण्यात यावा.
